

JAN NERUDA
PROSTÉ MOTIVY¹

Obsah

Jarní

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

Letní

I.

II.

¹ Převzato z: Neruda J., *Prosté motivy*, Praha 1888 (redakčně upraveno).

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

Podzimní

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

Zimní

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

Dám Vám to, jak to v torbě mám.

Mnohé se k sobě nehodí -

však co mi potom! Radím vám,

vy zpěvy, hled' si každý sám,

jak u koho kde pochodí.

Jarní

I.

Byla to zima překrásná!

Kolkolem všude božský klid -

ta příroda v kámen spoutána,

zněmělý všečen, všečen lid.

Ach zas je po všem! Pojednou

vejskly si větry, zvlhnul vzduch,

a po kraji dříve tichouнкém

šílený víří jarní ruch.

Nevrle hledím oknem ven -

nechte mně led můj, nechte sněh -

vždyť nechápu více, nač ten rej,

k čemu ta vřava, spěch a smích!

Do větrů, dešťů šlehavých

obrací člověk smavou líc,

i vrána té bouři stříkavé

s jásáním křídly bije víc!

II.

Binokl na očích, v ruce hůl

kráčím si květnatým dolem,

vážně jdu, jako bych neviděl,

jaro co tropí zde kolem.

Vždyť je to všechno zas navlas tak

jako před čtyřceti lety -

po nebi známý ten ptákův zpěv,

po stromech známé ty květy!

Zase kol děvčátek skotačí

hošící nezralých boků,

děvčátka písničky zpívají

tištěné tohoto roku.

Není, ach není v tom postupu,

všechno jde dávným svým krokem -

bojím se, jenom my starší že

moudříme každičkým rokem!

Bojím se, tak že to bude už

do světa skonání všude,

jaro že povždy ty květy své,

mládí své písňě mít bude!

Kráčím kol hochů a děvčátek,

šveholem, zpěvem až zmámen,

binokl na očích, v ruce hůl,

s nehybnou tváří co kámen.

III.

Teď v zrcadlo hledím a sobě v zrak,

a studuju vlastní své rysy:

ach vidím, že vskutku jsem ještě živ -

já zapomněl umřít kdysi.

Však vypadám! Na sklo at' nedýchám

a jak chci je hedvábem stírám -

pleť zvětralá, zmodralý, suchý ret,

a v zkalené oko jen zírám.

Ach vypadám! Jak bych byl v almaře,
to po jara, to po léta zpátky,
kdes visel, a ve vzduchu trouchnivém
tak vyšel již z módy i látky.

Mé vlasy a vousy jsou chvějná chmýř,
jak moly bych kolem byl splášil,
a kdybych se potkal - já vyhnu se,
jen abych se nepoprášil.

IV.

Já zanevřel na svět a v samotu
hor zanesl šedou svou chmúru.
Však jaro svou dcerušku navedlo:
„Jdi pomalu k němu vzhůru!“

A dceruška Zeleně hned šla a šla,
a žebroní s slzičkou v oku -

co dělat, s tím nevinným dítětem,

jdu - po jeho jdu už boku.

Kde který je strom, honem setřásá

mně na ruce květy své svěží,

kde které je žitečko na poli,

mně radostně v ústrety běží.

Kde který je ve větvích zpěvný pták,

mně nad hlavou písničku zvoní,

kde který si povídá šumný les,

hned tichne a mně se kloní.

Jsem pohnut. „No víte, ta srdečnost

- to musím říct - ta je vám ku cti!

Kdo miluje člověka řádného,

tou láskou i sebe uctí.

Já v prsa si zkoumavě nahlédám

a šedou tu chmúru v nich plaším -

no víte co - já se vám podávám:

jsem tedy zas letos vaším!“

Jak pahrbek vedlé to uslyšel,

hned radostí na nebe ječí:

„Vem honem svůj bukáč a dělej hrom,

ať sláva je ještě větší!“

V.

Co už v tom mém živobytí dnů mi jako tráva zvadlo,

co už mi tu povyroستlých, porozvitých květů spadlo!

Co se písni v hrdle zalklo, tužeb marně zaplanulo,

co mi vzdechů odvanulo, a co slzí zakanulo!

A přec, sotva po noci že šero nový den mi věští,

volám do mrákavé dáli: „Kde jsi - kde, ty moje štěstí!“

VI.

Kde jsem se to octnul! Veřejné ve zahradě:

ženských tu naseto valné jak ku poradě,

vedlé nich, kolem nich hemží se děti -

jak vřeští, jak piští to lidské smetí -

a já tu prostřed sedím!

Ach - hlava jde kolem, sluch můj je rozechvělý,

zrak můj už znaven a mozek už zmámen celý -

vše točí se, běhá a tančí a skáče,

vzduch plný výskotu, smíchu, pláče -

protivné, děsné hlasy!

A teď - je to drzost! Dvouleté asi robě

chytlo mou nohu a opřelo ručky obě -

ne, namísto kloubů mu důlky v nich sedí -

a pitomě, tázavě na mne hledí

veliké, modré oči.

Mám trestat je rukou? Houknutím zahnat robě?

Rozpaky rostou, já nevím, co počít sobě -

a pojednou - pravím vám znenadání,

jak stalo se, neví snad pánbůh ani -

držím to dítě v klíně.

A tisknu je k sobě - měkké mu hladím vlásky,

hlasem pak kdysi jak za doby první lásky,

když panence vyznání činil jsem štkavě,

ted' tážu se plaše a zajikavě:

„Děťátko, máš mne rádo?“

VII.

Mně dech se v hrdle ouží

a oči mne tak tlačí,

a teskno je mi do hlubin mé duše,

ba mysím věru, že je mi až k pláči!

Snad je tak děcku zrána,

když z nočních mrákot vstává,

a s pláčem šíjí matky své ovíjí,

až srdéčko mu v ňadrech usedává.

Snad je tak louce z jara,

když nad ní slunce svitne

a po travině, mladé po rostlině

zas první rosy visí perly třpytné.

VIII.

Jsem zaleknut, jako bych při hříchu

byl pojednou přistihnut býval,

však stalo se, od let co nestalo -

já věru teď nahlas si zpíval!

Vždyť ale snad sám za to nemohu,

proč tedy ta vzápětí tíseň?

Jak padl mi jara květ do oka,

tak do duše národní píseň!

Ach, sladká nota!

Necht' třeba se tesknota v prsou šíří,

ta písnička znovu zas hrdlem víří,

až zaklokotá.

Jsem ptákem v kleci:

když přistoupíš, v strachu on sem tam lítá,

však z hrdélka píseň už porozvítá

se tlačí přeci.

IX.

(Po přečtení čudských písni národních)

Ty srdce lidské, mistře zpěvů všech,

tak rád bych zpívat uměl!

A jdu se tebe pooptat,

kdy zpěv májenom šepotat,

kdy líp zas, aby šuměl?

„Když cestou člověk kráčí znavený

a tíž mu hlavu střásá,

mdlý jeho krok a bledá líc -

tvůj ret se rozpějí víc a víc,

až zvonem pozajásá.

Však když jde vandrovník kol veselý,

má v oku plno smíchu

a na rtu písni bujných rej -

tvůj ret pak jenom šepotej

a píseň vlň se v tichu.“

X.

Bud' požehnán, ty lístku první,

jenž ve smaragdu bujné zdobě

jsi zrak můj s životem zas spoutal

po té tak teskně dlouhé době!

Bud' požehnána, písni první,

jež vylétlas z lesního houští

a zvonkovou svou manu sila

po srdce mého zprahlé poušti!

Bud' požehnán, paprsku první,

jenž s oblohy v má prsa skanul -

vždyť tebou duch můj ztrouchnivělž

zas v tichý modrý plamen vzplanul!

A je mně teď, jak vzduch by nesl

na vlažných vlnách bájně hlasy,

jak po slunce by zlatých prškách

se třepotaly dávné časy.

Jak kolem hlavy šplounaly by

zas dětské písničky, smavé zkázky,

jak žila by zas matka moje

a hledila mi černé vlásky.

Jak by se ke mně naklonila:

„Jsi mi tak bledý, dobrý hochu,

hled', kolem vše se směje, volá -

jdi, dítě, ven a hraj si trochu.“

XI.

Hej uvidíš, přírodo, uvidíš,

my ještě cos vyvedem spolu -

tys od kořen do vršku změněna,

já od hlavy po patu dolů!

Můj krok je tak lehký a v nohou mám

teď jakousi žílečku hravou:

kde mohu jít pořádně pěšinkou,

já brouzdám se vedle ní travou;

kde potkám se s bublavým potůčkem,

hned chvilku s ním v hovoru chodím;

kde zahlídnu lučinu, na pozdrav

již klobouk svůj do výše hodím.

Když květe mi na cestě mladý strom,

já pochvalně po pni jej hladím,

a zpívá-li na větvi pěkný pták,

já pod ním svůj baryton ladím.

At' dělám co dělám, at' jdu kam jdu,

já musím mít nějakou hračku -

teď sloupnul jsem z rozvité růže list

a pískám naň odrhovačku!

XII.

Kdykoli ptala se babička:

„Nuž - jakoupak chcete dneska,“

již volal jsem: „O malém Palečku,

ach, babičko, ta je hezka!“

Pánbůhví, proč jsem se mýšlel vždy

sám Palečka ve podobě,

a proč jsem vždy sousedku Mārinku

si v pohádce pojil k sobě!

Na jejím bělostném rameni

jsem v myšlenkách sídlo své míval,

či z ňader jí, ukryt v nich po bradu,

jsem na svět se ven usmíval.

XIII.

(Motiv dívčí)

Jaro se ozvalo ve prsou,

srdce tak buší a tepe,

že dívčice naslouchá, zdát' se jí,

někdo že na dvěře klepe.

Skočila, za kliku chytila -

zavanul větríček chladný -

již klika zas cvakla a dívčice

zavzdychla: „Ba ještě žádný!“

XIV.

Zem, sotva ji sluníčko ohřeje,
již do barev, do zvuků vzkvítá -
a sotvaže srdce mé ožije,
již touha mu lesklými nitěmi
a milost mu zlatými sítěmi
zas nanovo osidla splítá.

Jak padl mi jara květ do oka,
jak do sluchu národní píseň -
tak padlo mi děvčátko na prsa,
s ním celá ta zakletá, šveholná,
ta sladká a náhle zas úbolná,
ta bývalá lásky tíseň.

XV.

(Teréze)

Ty utýráš mne chladem svým,

ty umučíš mne vzdorem -

já chvěju se, že svatá tvá

je ve všem tvojším vzorem:

Teréza á Gesu.

Ta byla krásna, světa div!

A zbožna byla! Znáš-li,

když umřela, že v srdci jí

pak crucifixum našli -

Terézo á Gesu?

Tys krásna jak ta Španělka

a žití ach tak ctného -

až umřeš, najdou v srdci tvém

mne ukřížovaného -

Terézo á Gesu!

Letní

I.

Již lučina je zkosena,

jaká to, jaká vůně!

hle, klásky blednou, blednou stony,

a nad tím celý oblak vonný

se vznáší jak by z bájně tůně.

Ach takhle, pěvce, zahynout

jako ta luční tráva!

Ret bledni již, tvůj skon ti věště,

a na něm nech ti píseň ještě

v omamnou sloku povyzrává.

II.

Čtu ve měkké kůře březové,

na stromě v houští skrytém,

dvě jmena mně osob neznámých

ve srdci prostě vrytém:

Maria, Josef.

A houštím si šlehá po bříze

sluneční záře hravá -

a písmena jedna pošmúrna,

druhá je zlatě smavá:

Maria, Josef.

Ach kolik zde bydlí asi let

lidé ti v srdci vrytém?

A jak as je osud v životě

přešlehal různým kmitem?

Maria, Josef.

Měl jeden z nich parný červenec,

druhý snad mrazivý leden?

Či dosud jsou srdcem spojeni,

srostlí jak ve strom jeden -

Maria, Josef?

Když navečer přijde otec zpět,

smějí se květné oči?

A které as z obou poupátek

na krk mu dřívě skočí?

Maria? Josef?

III.

(V březovém lese)

Co vše mi vypráví ten les,

co hovorných tu stromů,

co vše sem lidé napsali

a nevěděli komu!

A já mám též už břízu svou

a píšu, nevím komu:

„Vždyť jsem chtěl také šťasten být,

však pánbůh nechtěl tomu!“

IV.

Slunce je jak velký žernov, pánbíček jím den svůj mele,

samou záři, samé zlato po horách a dolech stele;

sotva za rána že začal, již se krajina ta celá

- jak na zlaté půdě obraz - bájnou krásou rozeskvěla:

Co ten letní den nám dává! Co tu šperku, co tu lesku!

Brilianty posypal mi celou tu mou lesní stezku,

lesu šat dal safírový, vedle něho bujné mlází

zlatými si šípy hraje, stříbrnými míči hází.

Na potoce vlnky pyšně v stříbrných korunkách plují,
nad potokem drahokamy bleskně vzduchem postřelují,
ode břehu po dědině modrounký se závoj třese,
přese celý kraj ten širý, po celé se hoře nese.

A na hoře u temene paprskový šlehá plamen,
zakletý tam nad pokladem snad to hoří „boží kámen“
nebo to tam divé ženy na těch horských bylin vůni
z dumných jeskyň vynešené, drahé šperky svoje sluní.

Tělem sladké teplo běží, jak když děva v rty mne líbá,
tvář se moje pousmívá, hlava chvilkou zakolíbá;
na tu krásu, na to modro v blaženosti ústa špulím,
ve stínu se k mladé lipce vroucně jako k milce tulím.

Je mi blaze, je mi krásně v letním teple, v slunné záři -

jak bych seděl v mléčné lázni, na máslovém na polštáři.

V.

Je tak teplo - je tak ticho!

Vlnky jenom šepotají

nad nimi se němým vzduchem

lesklá šídla třepotají.

Ametystové ty jehly

sem tam, sem tam polétají,

oči mé mně zašívají,

mysl moji oplétají.

Ba já cítím, že má duše

někde je už v limbu branách -

pán Ježíš mně postůj v hlavách,

andělové po všech stranách! -

Spal jsem; pojednou však jak by

bylo se mě něco tknulo,

oči se mně rozevřely,

celé tělo sebou hnulo.

Hledím, trnu - ach ta radost!

Tedy přec to pravda jesti:

koho pánbůh pomiluje,

že mu dá i ve snu štěstí!

Zlaté slunko - mezitím co

tak se mně to slastně spalo -

skrze listí mladélipky

dukáty mně posypalo!

VI.

Náš kraj se ženil dnes, bral oblohu si sličnu,

a vyzkoušení lidé staří praví,
že kdo chtěl přihlídnout, moh vidět tuze,
jak oba dávno již jsou láskou žhaví,
moh lesklé zřít jich hledy, slastné chvění,
moh pozorovat, jaké mají schůze
za lesův obzorem, ba až tam hory na temeni.

Hned zrána obláčkové, bílí jako z vlny,
po širém nebi sem tam houfně stáli,
a nato k pochodu se seřadili
jak šňůry perel, v nekonečnou dáli.

Pak na nevěstu šlojř dali barvy šedé,
a na vůz s vranými ji mraky posadili -
prach ve kotoučích letí po zemi a svatba jede.

Před svatbou muzika svou jasavou hrá píseň,
bouř do koní svým modrým pere bleskem,

hrom po nebesích z těžkých kulí střílí -

a svatba k předu jede s divým třeskem.

Kde lidská obydlí, již okna odvírají

a honem za svatbou si povyhlédnout pílí

a šepcí s úsměvem si blaženým: „Bůh žehnej kraji!“

Již svatba přelítla, jen skvoucí deštná vléčka

se za nevěstou táhne ku obzoru.

Jak vínku zdoza vpůli roztržená,

od hory temene až dolů k boru,

hle, květoucí se duha oble kloní,

a pod ní, bouřným deštěm osvěžená,

zoraná pole krásně jako čerstvý chleba voní.

VII.

Nesmějte se pavučince

na mých vlasech, kamarádi,

nesmějte se do očí nám,

že se máme s mladou rádi!

Třeba bylo pozdní lásce

jako v sadě na podzimi:

kapky mlhy po travině,

bílé kvítko mezi nimi -

přece i to pozdní kvítko

ještě těší mladou duši,

pěkně hustým vlasům dívčím,

pěkně plným ňadrům sluší.

Bílé kvítko jahodové,

sedmikráska bělolistá -

a má zšedlá hlava má snad

na těch ňadrech také místa.

VIII.

Jak dobře, že z ráje vyhnal nás

kdys všechny ten pánbůh milý,

i žehnáme otcům, praotcům,

že hříchem nás podědili!

Tak vesele se to vandruje,

ve uzlíčku hřích dědičný -

ach bez hříchu by ten květný svět

již zpola tak nebyl sličný!

Ba nebýti jeho, zda zněly by

kdy pk stráních jarně zpěvy?

Zda těšil by kdy nás růží květ

a kyproučké panen zjevy?

Zda bychom si někdy výskli tak,

když „ku tanci!“ hudbě kynem,
zda bychom se štěstím chvěli tak,
když děvku si k prsoum vinem?

A ptejme se pánů nebo sluh,
z měst slečinky, dívky veské,
a každý nám chvějně přišeptne,
že hřešit je ach tak hezké!

IX.

(Motiv cizí)

Já umírám láskou. Loučím se
již se vším tím světa pychem -
ach zazvoň mi, děvče, k hodince
svým nejstříbrnějším smíchem!

Hrob vykopej na své postýlce,

šest střevíců dlouhý asi,

a místo těch tříštěk borových

v něj nastlejš své zlaté vlasy.

Tak měkký to hrob, tak miloucký -:

dvě nad hrobem očka svítí,

dva rty kvetou jako růží keř,

dvě líce jak z ráje kvítí.

Však vdova ty žítí nemůžeš,

nuž ulehni ve hrob ke mně,

a bůh nám dej sladce spočinout

a lehká nám budiž země.

X.

Má poesie - dívčina

a mžikem láskou plápolá:

jak spatří oči mladé,

již ruku k srdci klade

a hlava jde jí dokola.

Hned chystá roucho svatební

jak padlým sněhem vroubené,

a chystá závoj řásný

a bleskný šperk so krásný,

i vozy, věnci zdobené.

Již svatba v plném rozletu -

vtom rozum v cestu vyrazí:

tři stará slova vrhne

a šátek v uzel zdrhne

a rázem svatbu přimrazí.

XI.

(Vzpomínka na Hálda)

Teprvé srpen. S oblohy
záře a teplo jen srší,
a přece již s agátu před domem
vše listí jak v podzimi prší.

Sotvaže větérek zavěje
a sotvaže větev se skloní,
již ku zemi sežloutlé listí to
jak zlacený deštík se roní.

Zamyšlen dívám se oknem ven
a chvěju se, podoben věchu -:
musí to přece být pěkné jen,
když člověku prchnou dny poslední
tak v plničké záři, tak v spěchu!

Podzimní

I.

Náš Boubín má šedivou čepičku

a zvolna si z dýmky kouří,

on pánem teď, hledí si do kraje

a lenivě očima mhouří.

Vše vidí: jak jeho že ženuška

si lesní svůj vrkoč plete,

jak větrným, měkkounkým chvoštětem

sníh skalního s úbočí mete.

A vidí, jak kolkolem po řekách

ti trpaslí synci malí

si po vodě dolů a nahoru

své mlhové balvánky valí.

Jak šedivé ze skalní kotliny

výš výše se kotouč paří,

kde trpaslí dcerušky pro lidi

z mlh dešťovou polívku vaří.

A jiné z nich plátna zas utkaly

a větší je za strom všady,

že vandrovník náhle se zaráží

a neví již, kamže a kady.

Zas Boubín se ku řece zahleděl -

tam věru už stavba celá,

a od břehu k břehu se z mlhy most

jak z mramoru do dálky bělá.

A na břehu stojí lid spěchavý

a radí se zdiven spolu,

a který z nich mamidlu uvěřil,

hrš! sklouzl a sletěl až dolů!

A Boubín se hromově rozchechtal:

„Ne, mámo, - ti kluci tvoji -

ej mají ty děti teď nápady,

že člověku rozum až stojí!

No mládí je mládí a stvořeno,

jak myslím, jen ku radosti -

hod', mámo, jim mlhy té ještě kus,

vždyť máme jí, chvalbohu, dosti!“

II.

Já hnal se pestrým, luzným za motýlem,

byl samý nach a plný zlaté zdoby -

však trhám zpět zas zelenou svou síť:

kam on mně used, bují tořič - kvítí

umrlčí hlavy do podoby.

Já vesel hledal sněžnou parnasii,

má květ tak milý, srdce do obrazu,

a našel ji - však ruka zpět se veze:

kol kvítka můra smrtonoška leze,

s umrlčí lebkou na svém vazú.

III.

Když nad střechou osad se zmítá bouř,

tu přemnohá svém ve přístěnku

si zavzdychne dobrácká dušička as:

„Ta nebohá ptáčata venku!“

Ach, prosím vás, pražádnou lítost jen!

Nám, kteří svá nemáme hnízda,

je nejvolněj, nad námi, pod námi bouř

když válečnou muziku hvízdá.

Když kolíbá les se jak na vlnách

a k zemi až shýbá své témě,

a blesky se třískají o čela skal,

až třese se kolkolem země.

A urve-li nás to a smete nás

a rozrazí prsa o kámen -

bouř zahučí velebný pohřební žalm

a příroda zavzdychne amen!

IV.

(Motiv dívčí)

Ty naše hodiny

jsou jako z rodiny!

když jsem s hochem bývala,

koléčka si zpívala,

repetila cvaky, cvaky -

když jsme se my políbili,

koléčka si mlaskla taky.

Ach - hochá odvedli,

mně tváře pobledly!

Hodiny teď jdou a jdou

líně jedna za druhou,

a koléčka cvaky - cvaky -

když si vzdychnu na posteli,

koléčka si vzdychnou taky.

V.

(Motiv italský)

Kdy láska přilétá?

Když jaro dýchá pohorách,

ze země mizu loudí,

a labuť, jidne zrozená,

po našich vodách bloudí;
s břehu když do vln bublavých
měkounká pomněnka se dívá,
a lidem vonných za nocí
v každinké žílce slavík zpívá...

Kdy láska odlétá?

Když nad oblaky nahoře
labuť své mladé volá,
a dole vítr v strništích
vzdorná si hvízdá kola;
v zpáteční vodě pod mlýnem
když žlutavá se stříže točí,
a lidem němých za nocí
i ve snu chladem vlnou oči...

VI.

Podzim je zde a krátký den,

svět jak by k spaní byl odstrojen.

Již širý kraj zhnědnul a hory jsou

jak holé zdě,

a vzpomenuv jara nevíš víc,

nač bylo zde.

Zkouším si myslet jaro zpět -

těžký je myšlének zpětný let!

Kdo uhod by němém tom o lese,

že zpěvem zněl,

kdo o nahém keři trnovém,

že růže měl?

Zimavá třesoucí se zář

pobíhá přes země ztichlou tvář.

Já sleduju zrakem ty záchvěvy

a dýchám chlad,

a duší mou chvěje otázka:

byl jsem já mlád?

VII.

Že šedivým, praví váš veselý smích?

Teď vidíte, cože je z boje,

jejž s ledovým svádělo rozumem

si horoucí srdce moje

na hranatém živobytí!

Ach potlouklo! Šedivý hlavy lem -

to není snad staroby měkounký sníh,

to stopy jsou krupobití.

Ba - bylo to jako tam na horách!

Žár od jihu k výši se plazí

a z půlnoční druhé zas strany

se ledový vítr zvedá,

až ve výši u skalní hrany

vír v mlhový oba se srazí -

pak sypou se kroupy jak bohatý hrách

a mžikem je hora šedá.

VIII.

Chtěl věčně bych být jen jak podzimek -

však jako ten první a zdravý:

má z železa svaly, z žuly hnát,

přítom jak dítě je hravý.

On na každou skulinu hvizdne si

a šustí si v každyčkém chrastí,

on mlhy si chytá na větev,

větry do skalních si pastí.

On balvany mlhy si do výše

až k temeni Boubínu vleče,
a pranic si z toho nedělá,
v kapkách že vše hned zas steče.

On do kraje smečku si vypustí
svých drobounkých vírových dětí
a do cesty sfoukne jim pro hračku
písek a listí a smetí.

Pak zase kams do dálky zavolá,
a zní to jak dělová rána -
kde vzala se, vzala, už je tu
obrovská smršťová panna.

A panna hned do kola - do kola,
v důl, na horu nohu svou sází
a podzimek střechy a vývratě

dvorně ji v zástěru hází.

Zas hvizdne si - kosti to projímá -

na mračna, jež nesou si hromy,

a vymknuv jim hromový z rukou klín,

po lese štípá jím stromy.

I vyrve jim oheň ze záňadří

svou divoce nezdolnou silou -

„Chci pořezat všechny ty hlavy skal

zubatým bleskem jak pilou!“

IX.

Však nechtěl bych být jak ten podzimek,

když blízko už k zimě se kloní:

je dětinský, svět-li se zamračí,

hned po tvářích slzy mu roní.

Vždyť po nebi už i to sluníčko
pak smutně o berličkách chodí,
a podzimku starci se každý den
jak ve mlýnském zákalku rodí!

Když krajem jde, chvěje se zimnicí,
a každý mu větérek ostrý,
když lesem, krok chrastí, jak vyschlá když
mu kůže se tluče kol kostry..

Když trochu chce vesele vykročit,
hned zarazí, schází mu dychu,
když k zlosti se krev chce mu rozvařit,
je vášeň ta jenom už k smíchu! -

Já hledal jsem stařeckou pro vášeň
si obraz, už přec jsem jej našel:

toť na zimu bouř - blesk blikavý

a hrom už jen jakby kašel.

X.

„Jed!“ - „Kam?“ - „Kam chceš, jen z města ven!

Ať někam ve přírody dóm

se rychle, rychle svezu,

a trávním vidím zas a strom.‘

My dojeli. - ‚Teď slezu!‘

Tak nač jsem vyjel!?! - Slunce plá,

však po paprscích spává rmut’.

Na vodě vráska líná,

po stromech všude, všude žlut’,

a z trávníku čpí hlína.

Zde lávka. Vyndám zrcátko -

ne, ne - leť ke všem čertům jen!

Již o strom sklo se drtí -

což vyjel jsem si z města ven

zřít toaletu smrti?

XI.

„Pojď - pojd’!“ to ve výši kdes volá

a zní to jako ptačí skřek;

já rozhlídl se: černá vrátka

a malý veský hřbitůvek.

A zase slyším: „Pojď - nu pojd’ již,

víc nehleď světa na mumraj:

vždyť přelítl jsi světa koncem

a dosud neznáš blahých kraj.“

Já naslouchám a srdce buší,

hlava klesá níž a níž,

a pojednou tak luzně hledí

ty hnědé hroby, rudý kříž.

Je pravda! Nač se plavit mořem,

nač slézat strmých horstev lem:

zde zcela nízký pahrbček

a za ním zcela nová zem!

Zimní

I.

Své čelo mi do okna vtlačila

a bílým svým okem se dívá -

já vidím ji, zimu, tu paní zlou,

jak mlhavým prstem svým kývá.

Je ticho, je mráz a mdlá noha má

si na prahu vykročit váhá,

však zima po horoucí dlani mé

již mlhavou rukou svou sáhá.

A pozvolna ruku tu pozvedá

a klade ji kolem mé šíje -

ta vražedná žena! Vždyť cítím již,

jak ze prsou dechy mi pije!

A cítím, jak v ledovém objetí

tvář bledne, ret rychle jak chladne,

jak tepna se ve skoku zaráží

a srdce jak klesá a vadne.

II.

(Marii)

Znal jsem ji ještě tak maličkou.

Viděl, jak s dětskou svou sesličkou

ku oknu pracně se táhla.

Vystoupila, špulila drobný ret -
kamkoli pusinkou sáhla,
naskočil čist'oučký ledový květ.

Vidím ji dorostlou, rozkvětlou;
rozkvětlou, v oku však uhnětlou,
po tváři bledost ji běží.

Ku stolu níží svůj chvějný ret,
na stole v rakvičce leží
děťátko, čist'oučký ledový květ.

III.

(Motiv národní)

Proč vyhlíd' jsem oknem teď k lesu ven?

Tam u lesa okno se třpytí,

tam vloni byl sněhový ještě lán

a letos už chaloupka svítí.

Já vsázím se, že se tam za stolem

dvě mladistvé tulí teď hlavy,

vždyť v chaloupce mladý je páreček

a první svůj Svatvečer slaví.

A na nebi nad malou chaloupkou

tak do dálky hvězda se třpytí -

snad aby Tři králové věděli,

kam napřesrok s poklonou jíti.

IV.

V očích mně cos světélkuje,

lebkou mně to lehce cinká -

mojí duší náhle vane

mladá, bujná upomínka:

Jasný měsíc, rovná pole,
všude plno sněhu na nich,
a my z chrámu od půlnoční
na zvonivých jedem saních.

V huňaté své kožešině
vedle mne si dívka hoví -
teploučká jak letní vánek,
hezoučká jak dukát nový.

V chrámě jsem se na ni díval,
nosíkem jak v knize leží -
při modlitbě ve dřímotách,
při hubičkách teď tak svěží!

„Dej mi ještě třetí - čtvrtou -
a pak pátou - šestou, dítlo,“ -

tolik medu, tolik vůně

a tak droboulinké kvítko!

„A teď ty mi navrať všecky,“

v smíchu dívčina zas praví -

pěkně se to v saních sedí,

že se nesrážejí hlavy!

Tepny létly, srdce bilo,

jak by rozskočit se chtělo -

rád bych ještě jednou prožil

v myšlenách vše, co se dělo!

Ale jasný měsíc bledne,

slaběj to vždy hlavou cinká -

za sněhová lada letí

mladá smavá upomínka.

V.

Přec jsem kdysi hlavu sklonil v smutku,

když četl jsem, co dobrý Krylov píše,

- jakž každé slovo jeho pravdou dýše -

o modré chrpě, jejím o zármutku.

Ta chrpa tichou nocí naříkala,

že hlavu svou těžko k zemi kloní,

než jitro svitne, ach, že bude po ní,

a teskně nad svou smrtelností štkala.

Ta hloupá chrpa! Když tak hlavu chýlí,

že símě její širým polem letí,

že příštím jarem vzkvetou její děti,

že vzkřísí v nich se - hloupá chrpa ví-li?

Že ten jen na skon smí si naříkati,

kdo hluchou květl, bez ovoce přejde,

kdo bez vzkříšení pod tu hroudu sejde -

ba naříkati, třeba zaplakati --

Co dál? - Nic, nic - ach pranic, moji ctění,

chtěl jsem jen říci - vždyť též to jiní jistí -,

že není dobře vše ve světě čísti

a ještě hůř že: myslit o všem čtení.

VI.

Tak zvolna - tak smutně - tak sám a sám

svou loďku dál životem sunu -

což nechtěla pražádná dušička

sem do mého vsednout člunu?

Ach odpusť mně pánbůh tu otázku,

a nečiň můj hřích ještě větší:

když vesla svá nad vlny nadzdvihnu -

vždyť kanou s nich slzy něčí!

Když na konec kormidla pohlédnu,

vždyť trhnu tak plaše, tak prudce:

tam vzadu ty pruhy - toť spínají

se za mnou dvě bílé ruce!

VII.

Když jsem mlád byl - když jsem mlád byl,

jaká vůně byla v lesích,

jaká zeleň po lučinách,

jaké modro na nebesích!

Co si v prsou písní hrálo,

co jich na rtech poletalo -

vše mi v světě v píseň zrálo,

vše a vše se zpěvem stalo!

Myšlénka v zpěv proměněná

zvonila, jak ocel zvoní,

šuměla hor nad temena,

jak když orel mraky honí.

Ach jak zněly mladé slohy

jasným zvukem, slyšny všude,

myslím, že z mých zpěvů mnohý

také přes hrob zvučet bude!

Přišel podzim - těžké časy -

náhle les víc nemá vůně,

lučina ne květů více,

nebe modra ve svém lůně.

Přišel podzim, dny s ním rmutné,

šerá rána, noci černé,

myšlénky v nich k smrti smutné,

nedozírné, nedoměrné!

Myšlénka se pírkem chvěje,

hlas se jako lístek třese,

a co teď ret slabý pěje,

víc se přes hrob nepřenes.

VIII.

Když dal osud píseň tobě - jen ne dlouhou, jen ne dlouhou!

Posluchači hlavy věsí,

každý již se poodvrací,

zavzdychne si, zašeptne si:

„Zestár pěvec - hlas už ztrácí!“

Když dal osud cestu tobě - jen ne dlouhou, jen ne dlouhou!

Poutník pak už sice všaký,

bujně okolo se nesa,

outrpně tě měří zraky:

„Chudáček, užklesá - klesá!“

IX.

Jesenní kraj jsem, znavený

po bujném, úrodném létu,

šerá se po nebi chmúra pne

a písně mé mají se k letu.

Uprostřed kraje je bílý chrám

- tužby mé posud jej staví -

kol jeho věží se písně mé

teď slétají v šveholné davy.

Zmatený švehol! Víc žádný zpěv,

žádné v tom popěvy tklivé,

slyším jen pípnutí tázavé

a vzkřiknutí netrpělivé.

Odleťte tedy, již odleťte

do krajin mladistvě stinných -

sbohem si leťte, já oněmím,

vy leťte si do srdcí jiných.

X.

Den vznesl se z údolu; výš a výš

teď kráčí svým světelným krokem -

„Kam jdeš teď, kam jdeš?“ - „Vždyť vydíš přec,

že ku výši hory bokem.“

A pojednou ztemněla hora se,

a zhaslo i zlacené témě -

„Kde jsi teď, kde jsi?“ Však ticho kol

a němá je širá země.

Já cítím se pojednou opuštěn -

kam asi se den můj vznesl?!

A v zimničním, v toužebném pospěchu

můj k údolu zrak zas sklesl.

Ach celá má minulost - vždyť to tam

již plujou jen mráčkové šedí -

a mně je tak ouzko, tak tesklivo,

jak měl bych jít ku zpovědi.

XI.

Přede dvorem stará vrba,

pně už vydoutnalé,

samá jizva, samá troucheň -

kdy ji podtít ale?

Z jara, když jí zbylá větev

květem pookřeje?

V létě, když své staré tělo

na sluníčku hřeje?

Či snad v zimě? Spí pak jistě?

Necítí to ani?

Starý strom a starý člověk

má tak málo spaní!

XII.

Řekla vlna k sestře vlně:

„Proč mne stále stíháš?“

Řek den bratr ku dni bratru:

„Proč se za mnou vzdviháš?“

Řekla bolest ku bolesti:

„Co tu, sestro, hledáš?“

Sotvaže si někde hnízdím,

již si ke mně sedáš.“

Odvětila nová bolest:

„Vždyť jsme spjaty v kruhy,

kam jde jeden toho rodu,

tam jdou všechny druhy!“

XIII.

Liják se v okna boří -

noc divoká a děsná!

Já ležím chorý, bez sna,

a lampa noční hoří.

„Světélko poloslepé,

rci, lampa malá, nač jsi tu,

bych viděl líp svou samotu,

svou bolest cítil lépe?“

Mrkla si ve přístěnku:

„Ej počkej, chvílku počkej jen,

já kmitám, svítím oknem ven,

těm hladovcům tam venku.

Dost jsem se rozproudila,
by liják znal, kam mráz svůj lít,
by kulich zřel, kam v okno bít,
a smrt by nezbloudila.“

XIV.

Byl pevný koráb to a hrdě vzneslý,
dub stěžeň jeho, boky jako z žuly,
a rovno cestou svou si mořem brázdil,
necht' vlny orkánem se rozedmuly.

Však náhle siný blesk se s nebe snesl
a po korábu jako had sjel k moři -
zvon zaduněl, tak hrozně, žaložalně,
a z lodí kolem zazněl pokřik: „Hoří!“

Jen mžik a koráb letí osamělý -

kdož dlel by tam, kde osud duby drtí, -

divokým skokem letí v noční chmúru,

tam někam v dál, kde čeká přítav smrti.

Již stěžeň padnul, s ním ta flaga pýchy,

jak z děla rána po vodách to znělo,

sloup jisker šlehnul k nebeským až branám

a zas se kolem do slepa vše stmělo.

A koráb zase dál a jemu v týlu

saň sedí ohnivá a hladně ničí

oud po oudu i kusy v propast' hází,

a vlny dole varem kypý, syčí.

Již trup se níží, jako sen by dýmný

se rozplývají charé jeho rysy -

jen chvíli ještě, malou, krátkou chvíli,

a popel můj se s širým mořem smísí!